

Indledningen er redigeret af Stine Kylsø Pedersen og Steen Tullberg

Tilsyn ved

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2023

Indledning til

“Tro og Haab og Kjærlighed [Den christelige Børnelærdom, 1. udgave, 14. artikel]”

ved Anders Holm

Indhold

- 1 Oversigt over artiklerne i Kirkelig Samler
- 2 Indhold
- 3 Anden udgave
- 4 Anvendt litteratur

1 Oversigt over artiklerne i *Kirkelig Samler*

“Tro og Haab og Kjærlighed” er den fjortende af 21 artikler, som Grundtvig skrev i *Kirkelig Samler* i årene 1855-1861. En oversigt over disse vises nedenfor, og indledningen til hver af dem fås ved at klikke på de respektive links.

[“Om vor tredie Troes-Artikel”](#)

[“Om den Christelige Børnelærdom”](#)

[“Den Christelige Daabspagt”](#)

[“Herrens Bøn ‘Fadervor.’”](#)

[“Det Ny Testamentes Christendom!”](#)

[“Forsagelsen i Daabs-Pagten”](#)

[“Den apostelige Troes-Bekjendelse i den christelige Daabspagt”](#)

[“De syv Sakramenter”](#)

[“De christelige Livstegn”](#)

[“Det christelige, aandelige og evige Liv”](#)

[“Det medfødte og det gienfødte Menneskeliv”](#)

[“Ordet og Troen efter Christi egen Lærdom”](#)

[“Det christelige Ægteskab”](#)

[“Tro og Haab og Kjærlighed”](#)

[“Den guddommelige Treenighed”](#)

[“Skriftemaal og Altergang”](#)

[“Præste-Frihed i Folke-Kirken”](#)

[“Den christne Tro og den christelige Lærdom”](#)

[“Menneske-Historien og Bibel-Historien hos Jøderne og de Christne”](#)

[“Hænderne og Røsten i Rom og Jerusalem”](#)

[“Det evige Livs-Ord af Vorherres egen Mund til Menigheden”](#)

2 Indhold

“Tro og Haab og Kjærlighed” udkom i sensommeren eller det tidlige efterår 1858 og handler som de foregående artikler om gudsordets virkninger hos den kristne, herunder den forudsætning for ordets virkekraft, som den aldrig tabte gudbilledlighed udgør (se [oversigten i afsnit 1](#)). I forlængelse af den foregående artikel om ægteskabet udvikler Grundtvig således i artiklen, hvordan han opfatter tro, håb og kærlighed som noget, der er forankret i det medfødte menneskeliv, men som kan udvikles yderligere i det nye liv, der skænkes med dåbspagten.

Artiklen indledes med bibelcitater: “Jeg *skriver* eder til, *ikke*, fordi I jo [dvs. ikke] nok veed Sandheden, men just *fordi I veed* den og veed, at der kommer ingen Løgn af Sandheden” (1 Joh 2,21). Man lærer heraf, mener Grundtvig, at apostelskriften (Det Nye Testamente) ikke er noget, der skal bruges til at blive kristen, men istedet til “at oplyse, befæste og bestyrke” (113) allerede kristne i den kristelige sandhed. Disse betragtninger bliver afsat for behandlingen af artiklens emne. Når Paulus skriver om tro, håb og kærlighed (1 Kor 13), må det være, fordi “det var og er en christelig Grund-Sandhed, at Tro og Haab og Kiærlighed er hele *Christelighedens* levende Indhold” (114).

Grundtvigs synspunkt viser sig at være, at det kristelige liv, som udfolder sig i tro, håb og kærlighed, må læres af Herrens eget ord ved hans indstiftelser, dvs. ved dåben og nadveren. Kunne vi frit afgøre, hvordan tro, håb og kærlighed måtte være, kunne vi aldrig nå til rette med nogen form for kristelig oplysning. Netop af den grund indskærpede Luther, at der hørte et “*udvortes Guds-Ord*” til at afgøre, hvad der er

kristelig oplysning, og til at undsige alle "Sværmerier". Problemet var, at han ville finde oplysningen i Bibelens bogstav. Derved mislykkedes forsøget aldeles, da han dermed overlod til den selvrådige og ubestemte skriftklogskab (teologerne) at vejlede om det kristelige liv (115-117).

Det er Grundtvigs intention at komme ud over dette lutherske fejlgreb. Dette må ske "med Herrens levende, lydelige Ord ved Daaben og Nadveren" (117), der vejleder ånden, så den ikke taler af sig selv (jf. Joh 16,13), men taler i overensstemmelse med Jesu egne udvortes ord. Konkret udtrykker trosbekendelsen ved dåben troen og fadervor håbet, mens nadverens bordtale (indstiftelsesordene) udtrykker kærligheden – et tema, Grundtvig videreudvikler i den efterfølgende afhandling om den guddommelige treenighed (se [oversigten i afsnit 1](#)). Når man har oversat denne "Saliggjørelses-Orden [frelsesorden] i Tro og Haab og Kiærlighed" (118) kommer det af, at man tog for løst på Herrens indstiftelser som de eneste frelsesmidler. Desuden havde man indbildt sig, at tro, håb og kærlighed var noget andet i kristelig end i menneskelig forstand. Intet kunne være mere forkert, mener Grundtvig. Det er den samme tro, håb og kærlighed, som mennesket er skabt med, der skal videreudvikles i det nye liv i Kristus (117-118).

Grundtvig bestræber sig i forlængelse heraf på at vise, at denne opfattelse af gudbilledligheden er i overensstemmelse med hans lære om den apostolske trosbekendelse som et ord sagt af Gud ved menneskets dåb. Han giver udtryk for, at man netop i ordet af Herrens egen mund finder en sikker "Prøvesteen for Troen, Haabet og Kiærlighedens *christelige Ægthed*", men at de kristne samtidig oplyses af Helligånden "om *Christenlivets fuldstændige Menneskelighed*" (119).

Hans opfattelse er, at kristendommen begynder med troen, vokser med håbet og fuldkommes af og i kærligheden. Endvidere viser åndens oplysninger af tro, håb og kærlighed hen mod beskrivelsen hos Paulus af Guds rige som retfærdighed og fred og glæde (Rom 14,17), for så vidt Guds rige kan åbenbares på jorden, "saa at *Retfærdigheden* svarer til *Troen* og *Freden* svarer til *Haabet* og *Glæden* svarer til *Kiærligheden*" (120). Det er egentlig det, der er meningen med tredje trosartikel i trosbekendelsen, hævder Grundtvig, og understreger, at de kristne må tilegne sig det, der her tales om, dvs. "*Syns-Forladelse, Kiøds-Opstandelse og evigt Liv (...)* i Tro og Haab og Kiærlighed", for at de kan "høste Frugt deraf i *Retfærdighed* og *Fred* og *Glæde*" (120). Dette har man dog gennem århundreder misforstået. Blandt katolikker (i kirkestaten, hvor Grundtvigs opfattelse er, at paven betragtede og betragter sig som verdslige regenters overhoved) ville man ifølge Grundtvig pånøde Kristus et rige af denne verden. Blandt protestanter (i statskirkerne) frakendte man Kristus alle virkelige riger i denne verden og henviste til en anden fremtidig verden. Over et længere stræk argumenterer Grundtvig for, at begge dele er forkerte. Det er først gennem trosbekendelsen ved dåben, at vi finder frem til et åndeligt Guds rige med så meget retfærdighed, fred og glæde, som kan findes i denne verden (120-122).

Grundtvig giver udtryk for, at man finder en grænseløs forvirring og en i grunden utålelig tilstand, når man på baggrund af disse oplysninger betragter nutiden. Havde der ikke været håb om bedre tider, havde det været rigtigst at vende statskirken og

kirkestaten ryggen. Håbet finder Grundtvig i indførelsen af sognebåndsløsningsloven (i 1855) og præstefriheden, som dog ikke var blevet virkelighed. Den ønskede præstefrihed beskriver Grundtvig som “*Præsternes Afløsning* [frigørelse] fra *Embeds-Eden*, forsaavidt den paalægger dem *verdslige* Baand i deres *aandelige* Stilling” (124), og han ser frem mod, at den i lighed med sognebåndsløsningen bliver indført, så ikke blot menigheden, men også præsteskabet er løst fra forrige tiders bånd. Forudsætningen er mere oplysning, og det gælder ikke bare om menneskelivet, men også om Guds eget liv: “det *trefoldige* Menneske-Liv i Guds Billede maa finde sin Forklaring [forklarelse] i det *treenige* Guddoms-Liv, eller, som vi pleier at sige: den *guddommelige Treenighed*” (125). Til sidst lover Grundtvig i forlængelse heraf, at han i sin næste artikel vil forsøge at skrive et stykke om treenigheden (122-127).

3 Anden udgave

I 1868 udkom “Tro og Haab og Kjærlighed” og de øvrige artikler fra *Kirkelig Samler* i den samlede bogudgave, *Den christelige Børnelærdom*, kaldet “Anden Udgave”. En generel indledning til andenudgaven kan tilgås ved at klikke [her](#).

4 Anvendt litteratur

- Grundtvig, N.F.S. (1868) *Den christelige Børnelærdom, betragtet af Nik. Fred. Sev. Grundtvig. Anden Udgave, optrykt efter “Kirkelig Samler”*. København.